

ИЗДАЊЕ ГРАДА КОТОРА ПОД ВЛАДАВИНОМ СРПСКЕ ПОРОДИЦЕ НЕМАЊИЋ (1186-1369)

ДА ЛИ ЈЕ ОВАЈ НОВАЦ МОГАО БИТИ КОВАН ЗА ВРЕМЕ ВЛАДАВИНЕ ВЕЛИКОГ ЖУПАНА СТЕФАНА
НЕМАЊЕ?

ЖЕЉКО КНЕЖЕВИЋ

Бакарни полуфолар "крст" врста. 16мм, 0.600г.

Аверс: Велики крст у средини. Латински опис: + CATARENSIS • (КОТОР) околo.

Реверс: Биста Светог Трифона у средини. Латински опис: Θ • SANTVS TRIPHON (СВЕТИ ТРИФОН) околo.

Референца: Јов 25 4.2, Добринић 1.2.3.1-26

Коментар: Изузетно редак и недоступан которски бакарни полуфолар. У веома добром стању са доста детаља и са већином видљивих слова.

Сви познати примери имају мали плус или крст изнад бисте свеца који означава почетак описа, ово је једини познати пример са другачијом ознаком, изгледа као грчко слово Θ (Тета).

Јовановић је у свом каталогу из 2012. године објавио 2 примера где тврди да је регистровао и забележио 5: 17мм, 1,93г; 16 мм, 1,12 г; 17 мм, 0,93 г; 16 мм, 0,78 г и 17 мм, 0,75 г. Један је са мањим крстом, а други са већим крстом у средини. Разлике у тежини вероватно упућују на фоларе и полуфоларе.

4.1. + • CATARENSIS •
+ • SANTVS • TRIPHON •

16/0,95 Lj(-), J(25-10), I(-), D(1.2.1-3)
вредност - 50 / 125 / 300
реткост - R

Регистровани су подаци за 7 примерака: 16/1,48, 17/0,94, 16/0,93 ... 17/0,84, 16/0,81, 17/0,78.

4.2. + • CATARENSIS •
+ • SANTVS • TRIPHON •

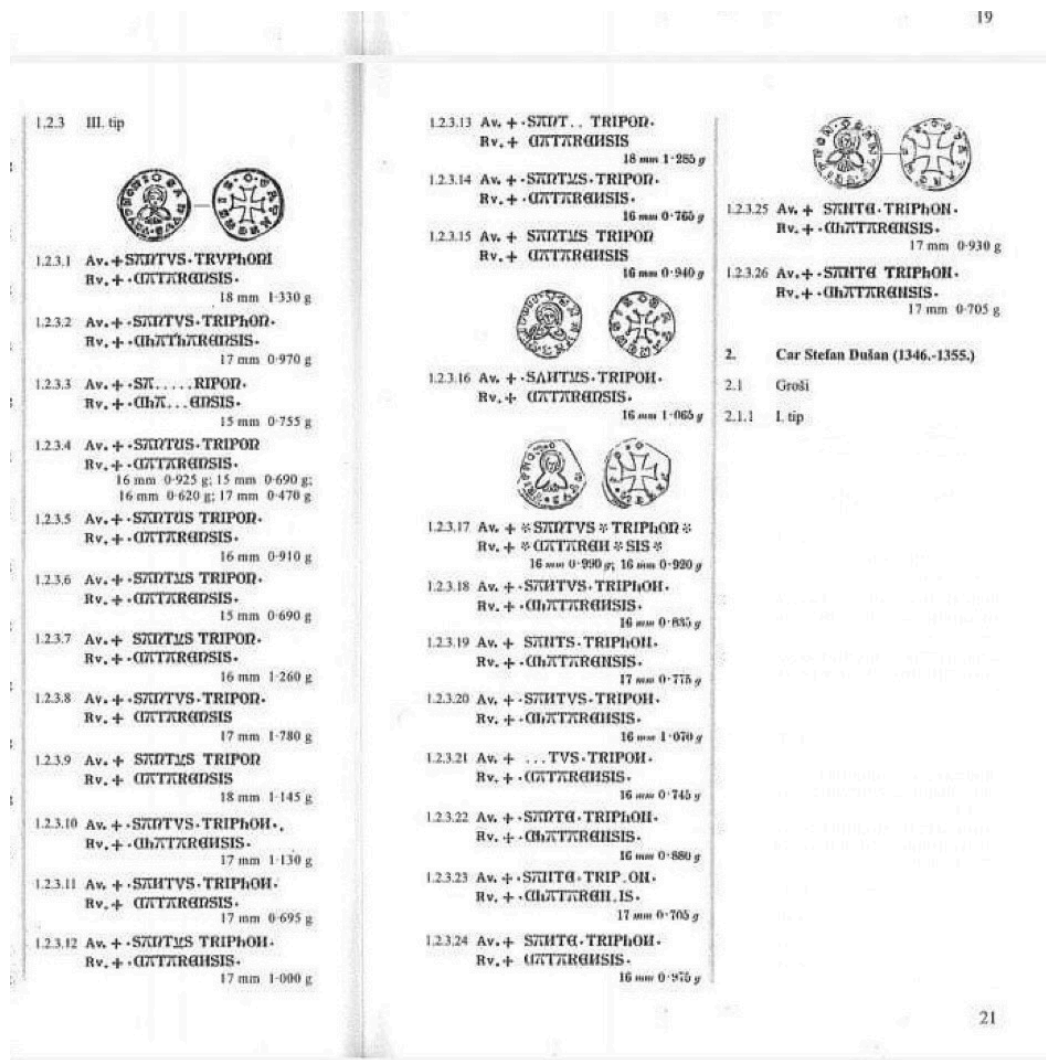
16/0,94 Lj(-), J(-), I(-), D(1.2.1-3)
вредност - 50 / 125 / 300
реткост - R

Регистровани су подаци за 5 примерака: 17/1,93, 16/1,12, 17/0,93, 16/0,78 и 17/0,75.
Разликује се од прве варијанте по слову Α (с) скраћеница речи CIVITAS, а име града почиње са словом К.

Јовановић каталог из 2012. године са сликама два примера.

Добринић је у свом каталогу из 2003. године објавио списак од 26 примера али нажалост само 4 цртежа.

Добринић каталог из 2003. године са цртежима четири примера.

Видео сам само 4, 3 у две приватне збирке и један продат на италијанској аукцији Алберто Вареси Е-Уживо Аукцији 7, део II, 6. фебруара 2022. године, Лот 392.

Пример са Алберто Вареси Е-Уживо Аукције 7, део II, лот 392.

Могло је бити ковано у било које време између 1186. и 1369. године, од владавине српског великог жупана Стефана Немање (1166-1196) до владавине другог српског цара Уроша (1355-1371)!

Велики крст у средини на аверсу је веома сличан знаку витезова хоспиталаца и витезова темплара, малтешки крст, и веома је чест на кованицама крсташа као што су италијански, шпански и немачки.

ИСТОРИЈСКА ПОЗАДИНА

24. априла 1147. године Папа Евген III је, поводом одласка војске у други крсташки рат (1147-1149), дозволио витезовима темпларима да носе крст на својој одећи. Разумно је претпоставити да је после 1147. године крст почео да се појављује и на новцу. Роџер II, краљ Сицилије од 1130. и краљ Африке од 1148. до 1154. године, у Месини је ковао врсту фолара са великим крсташким крстом у средини.

Крсташко Месина ковање, фолар Роџера II, краља Сицилије и Африке.

Након треће норманске инвазије на Балкан и територије под Византијским царством (1185–1186), српски велики жупан Стефан Немања преузео је контролу над градом Котором.

Зауевши Јерусалим следеће године 1187, Ајубидски султан Салах ал-Дин изазвао је трећи крсташки рат који је трајао од 11. маја 1189. до 2. септембра 1192. године.

На путу за Јерусалим, велика крсташка војска предвођена царем светог римског царства Фридрихом Барбаросом кренула је 1189. године од Будима преко Београда и Ниша до Адријанопоља и Цариграда. У Нишу, у новој престоници великог жупана Стефана Немање, састали су се немачки цар Барбароса и српски велики жупан Стефан Немања крајем јула 1189. године, склопивши ново пријатељство.

Сусрет Стефана Немање и Фридриха Барбаросе 1189. године (Рад из 19. века Косте Мандровића). Обратите пажњу на Немањину заставу иза њега.

Фридрих Барбароса се удавио у покушају да пређе реку Салеф, годину дана касније, 1190. године, а као одговор Византинци су напали Србију, 1191. године, извршивши препад код реке Јужне Мораве. Немања је имао тактичку предност и почео је да одговара препадом на византијску војску. Исак II Ангелос је тражио мир и мир је склопљен и уговорен је брак Немањиног сина Стефана Немањића са принцезом Евдокијом Ангелином, нећаком Исака II. Стефан Немањић је добио и византијску титулу севастократора.

Четврти крсташки рат уследио је 1202-1204 током кога је Цариград био опљачкан и успостављено Латинско царство. Србија је имала веома блиске односе са Венецијом, крсташима и римском црквом, што је и довело до тога да је Стефан Немањић 1217. године добио круну од папе Хонорија III (1216-1227) и успоставио српско краљевство.

ДА ЛИ ЈЕ ОВАЈ НОВЧИЋ МОГАО БИТИ КОВАН И ИЗДАТ ЗА ВРЕМЕ ТРЕЋЕГ КРСТАШКОГ РАТА?

Ако јесте, онда је то најранији немањински новац који претходи српској “застава” сребрни матапан врсти на коме се појављује исти малтешки крст. Сви српски сребрни матапан грошеви ковани током 13. века до владавине краља Стефана Уроша II Милутина 1282-1321, имају малтешки крст на застави или барјаку који заједно држе и краљ и свети Стефан, са изузетком малог броја новца који имају Андријин крст, кован углавном у време краља Драгутина 1276-1282.

Матапан врста српских краљева Стефана Првовенчаног 1217-1228, Уроша Великог 1243-1276, Стефана Драгутина 1276-1282 и Стефана Уроша II Милутина 1282-1321 са малтешким крстом на застави.

Ако јесте онда би то био једини српски новац за који се зна да је кован за живота и владавине оснивача средњовековне српске државе Свих Српских Земаља и Поморских, великог жупана Стефана Немање (1166-1196, умро 1199). То би га учинило јединим познатим Немањиним новцем и стога од изузетног историјског значаја!

Дакле, да ли је ово прво појављивање малтешког крста на српском средњовековном новцу који је претходио сребрном матапану? Питање остаје отворено!

ДА ЛИ ЈЕ ОВАЈ НОВЧИЋ МОГАО БИТИ КОВАН И ИЗДАТ ЗА ВРЕМЕ ЧЕТВРТОГ КРСТАШКОГ РАТА?

Могао је бити издат и током четвртог крсташког рата 1202-1204 који се десио за време владавине великог жупана Стефана Немањића (велики жупан 1196-1217, краљ Стефан Првовенчани 1217-1228). Ако је тако онда је ово једини познати новац који је ковао Стефан Немањић као велики жупан! То би претходило његовим сребрним издањима за око 15 година!

Велики жупан Стефан Немања и његов син Стефан имали су црвену заставу са белим малтешким крстом у средини. У ТВ серији „Немањић – Рађање Краљевине“ такође је увелико коришћена ова застава. Да ли би се ова застава могла наћи на новцу фолар врсте? Не знамо са сигурношћу.

Сцена венчања великог жупана Стефана Немањића и принцезе Еудокије Ангелине 1191. године из ТВ серије „Немањићи - Рађање Краљевине“. На зиду иза виси црвена застава са белим малтешким крстом.

Сцена краља Стефана Првовенчаног са војском из серије „Немањићи - Рађање Краљевине“.
Иза њега је црвена заставица са белим малтешким крстом.

Исти крст се данас може наћи уклесан на архитраву саборне цркве Свете Марије у Котору.
Саграђена 1221. године на месту базилике из 6. века.

Малтешки крст уклесан на архитраву саборне цркве Свете Марије у Котору. Саграђена 1221.
године на месту базилике из 6. века.

Малтешки крст уклесан на архитраву саборне цркве Свете Марије у Котору. Саграђена 1221. године на месту базилике из 6. века.

ДА ЛИ ЈЕ ОВАЈ НОВЧИЋ МОГАО БИТИ КОВАН И ИЗДАТ КАСНИЈЕ ТОКОМ 13. ВЕКА?

Могао је бити кован током 13. века, али је мање вероватно да је кован током 14. века јер је малтешки крст на застави почео да се замењује двоструким крстом за време владавине српских краљева Драгутина 1276-1282 и Милутина 1282-1321.

Још једна занимљивост је да је на аверсу опис CATARENSIS или Котор без латинске речи за град, CIVITAS! То значи да је кованица издата пре него што је Котор добио статус града! Према једној референци тај статус је добио 1301. године за време владавине српског краља Милутина. Са овим подацима можемо закључити да се врсте которских фолара могу датирати 1186-1301 ако CIVITAS недостаје у опису и 1301-1369 ако је CIVITAS присутан.

Какав је крсташки однос са српским краљевима Радославом, Владиславом, Урошем Великим, Драгутином и Милутином?

Пети крсташки рат (1217–1221) био је поход који је завршио неуспехом од стране Мађарске, Аустрије, Португала и Француске.

Шести крсташки рат (1228–1229), такође познат као Крсташки рат Фридриха II, укључивао је врло мало стварних борби, углавном је био дипломатски маневар да се поврати Јерусалим.

Седми крсташки рат (1248–1254) био је први од два крсташка рата коју је предводио Луј IX од Француске. Такође познат као крсташки рат Луја IX на Свету Земљу.

Осми крсташки рат (18. јул 1270. – 30. октобар 1270.) био је други крсташки рат који је покренуо Луј IX од Француске против династије Хафсида у Тунису. Крсташки рат није довео до значајнијих борби јер је краљ Луј умро од дизентерије убрзо по доласку у Тунис.

Девети крсташки рат (1271–1272) је био крсташки рат лорда Едварда, војна експедиција на Свету Земљу под командом Едварда, војводе од Гаскоње (будућег енглеског краља Едварда I). Био је то продужетак Осмог крсташког рата и последњи крсташки рат који је стигао до Свете Земље пре пада Акре 1291.

Србија нити град Котор нису имали везе нити учествовали у овим крсташким ратовима!

Ипак као и већина фолара, новца средњовековних приморских градова Котора и Улциња, сматра се да је ово издање ковано за време владавине другог српског цара Уроша између 1355. и 1369. године. Што је мање вероватно. Град Котор је 1369. године пао под млетачку власт.

У сваком случају веома је интересантан, леп и мистериозан новчић пун историје са великим потенцијалом.

Ако имате овакав новчић, мој савет је да га чувате, временом би се могао показати да је од изузетног историјског значаја.